DEZVOLTAREA RELAȚIILOR VAMALE PRIN PRISMA DREPTULUI NAȚIONAL

Zinaida LUPAŞCU

Cele mai vechi venituri ale organizațiilor politice româneşti s-au născut din dreptul asupra cărăuşiei publice, care, grație aşezării ținuturilor noastre de-a lungul drumurilor internaționale din acele timpuri, au constituit cel mai important izvor de bogăție. Când s-au născut primele organizații publice, corespunzătoare unor unități economice, au aplicat acestei îndeletniciri rentabile, o serie de taxe ca dreptul de trecere peste teritoriul supus autorităților. Vama era o instituție fiscală în vremurile statului organizat, pe baza căreia se pot explica marile venituri cu care această instituție a putut asigura întărirea domniei.

Cel mai vechi document vamal românesc este un privilegiu vamal – libertatea comerțului în Țările Româneşti – pe care-l dă Vlaicu Vodă în 1368 negustorilor din Braşov şi care se referea la legătura dintre cărăuşie şi regimul vamal şi confirma existența a două regimuri vamale: unul pentru mărfuri în tranzit, posesorii cărora urmau să plătească de două ori taxele vamale: la intrare şi la ieşire din țară; şi altul – pentru mărfurile destinate consumului intern, ce urmau să plătească o singură dată în vamă la Câmpul Lung sau în apropiere.

Prezintă interes stipulările din documentul lui Vlaicu Vodă, care precizează că mărfurile ce vor lua drumul Brăilei să fie scutite de plata taxelor vamale, ceea ce înseamnă faptul că domnitorul dorea ca întregul trafic al cărăuşiei să se scurgă în acele ținuturi, de curând anexate stăpânirii sale, creându-le astfel avantaje ce puteau să le lege pe aceste localități mai temeinic de stăpânirea sa. Ca şi celelalte venituri ale domniei, şi taxele vamale puteau fi cedate, căci au fost găsite numeroase documente în care se vorbeşte de vameşii Sfintei Mănăstiri, ceea ce înseamnă că venitul acestei vămi fusese dăruit mănăstirii. Ce valoare reprezenta taxa vamală, care era cuantumul ei? Nu se poate de stabilit întotdeauna. Însă privilegiul lui Vlaicu Vodă din 1368 stabileşte taxa de 3,33% din valoarea mărfii. Iar ulterior Mircea cel Bătrân fixează pentru mărfurile aduse pe mare taxa vamală în mărime de 3%. În general, taxele vamale nu erau mari, domnitorul având tot interesul de a încuraja cât mai mult circulația bunurilor prin țară.

Unul din documentele vechi care se referă la politica vamală a Țărilor Româneşti în perioada medievală este tratatul de comerț din anul 1408, încheiat între Mircea cel Bătrân şi Vladislav, regele Ungariei,care prevedea că negustorii unguri vor plăti taxele vamale la sosirea lor în Târgovişte. Din acest articol, apărea obligația tuturor negustorilor ungari să achite tarifele, în prealabil stabilite de domnitor la intrarea în vechea capitală a Țărilor Româneşti.

Însă acest tratat nu prevede nimic referitor la faptul în caz că mărfurile aduse din Ungaria în Muntenia luau drumurile altor piețe de desfacere, nu

este clar dacă li se aplica sau nu taxele vamale. Totuşi avem convingerea că negoţul unguresc din acele vremuri se bucura în Ţările Româneşti de o vădită precădere, care şi înlesnea lupta sa contra comerţului cu mărfurile poloneze, germane, austriece etc., nesuferind nici un regim tarifar decât în Târgovişte. Această situaţie era cauzată de faptul că în Ţările Româneşti industria casnică – ceramică şi a morăritului nu îndestulau pieţele interioare cu diferite mărfuri. În sfârşit, domnitorul dând privilegiu negustorilor unguri, îşi asigura cu înţelepciune şi tact politic liniştea hotarelor de-a lungul Carpaţilor. Privitor la ieşirea mărfurilor din ţară, exportul , reieşea, că pe de o parte domnitorul îi obligă pe vameşi să nu perceapă de la negustorii unguri nici o taxă vamală la exportul de către aceştia a mărfurilor, iar pe de altă parte, stabilea ordinul domnitorului, ca arendaşul să treacă în cheltuielile domneşti toate scutirile, ca că fie scăzute din arenda anuală.

Mai găsim, în acelaşi timp, şi o categorie de vămi, care erau stabilite de feudali pe moşiile lor, dar care şi ele erau supuse ordinelor domnitorului, clauză existentă în tratatul de comerţ sus-menţionat, privitor la trecerea mărfurilor prin alte vămi, care prevedea că unde nu se găseşte vamă care este dată în arendă de însuşi domnitor şi pe întreaga lui domnie, să-i lase pe călătorii unguri să iasă liber cu mărfurile lor. Cine se încumeta să încalce ordinul domnitorului era pedepsit aspru.

Accentuăm că, în această perioadă, domnitorul dispunea de vamă ca un simplu proprietar care avea dreptul să folosească bunul legitim dobândit şi el o dădea în arendă sau o dăruia oricui credea de cuviinţă. Astfel, de exemplu vama „Genune" fusese dăruită în anul 1415 de către Mircea cel Bătrân în folosul mănăstirii Cozia. Stareţul acestei mănăstiri numea vameşul său, iar acesta încasa o taxă vamală în mărime de 3% din valoarea mărfii. Pornind de la cele expuse, putem să concluzionăm că tratatul de comerţ dintre Mircea cel Bătrân şi Vladislav, regele Ungariei prevedea că în cadrul ţării existau o mulţime de vămi care erau clasificate în diferite categorii: vama domnitorului de la Târgovişte; vămile arendate, vama dăruită cu scopul de a-şi acoperi nevoile mănăstirii, adică vama de la Cozia.

Toate vămile se supuneau ordinelor domnitorului, căruia vistiernicul îi ducea evidenţa referitoare la veniturile vamale ce intrau în tezaurul ţării şi administrarea acestora. Pentru Moldova în această perioadă avem:

– Privilegiul comercial acordat de Alexandru cel Bun în anul 1408 negustorilor din or. Lvov, caracteriza întregul sistem vamal al Moldovei din acea perioadă consolidând legăturile economice, pe de o parte, şi cele politice, pe de altă parte, cu Polonia prin intermediul negustorilor, care au avut o pondere esenţială asupra comerţului exterior al Moldovei. Datorită importanţei pe care au avut-o ei, acorduri de acest gen au fost încheiate pe întreaga perioadă a evului mediu.

Conform acestui privilegiu, vămile erau clasificate în vămi mari şi mici; interne şi de margine (la hotar). În acest sistem de vămi, vama principală era la Suceava. Puncte vamale la hotar erau la Cernăuţi, la Tighina şi la Cetatea Albă, destinate comerţului cu polonezii, nemţii, tătarii şi armenii; iar la Bacău şi Bârlad exista vamă pentru munteni, la Baia şi la Moldoviţa era vamă pentru saşii Bistriţei, la Trotuş – pentru negustorii din Braşov, la Hotin – pentru negustorii din Lvov. Iar în interiorul ţării existau vămi interne la Suceava, La Siret, la Iaşi, la Lăpuşna etc.

Puţin mai târziu, domnitorul Dan al Munteniei, stabilind legături de bună vecinătate cu or. Braşov, încheie din recunoştinţa ce o păstra faţă de regele Ungariei, care-i recunoscuse dreptul de a bate moneda, un tratat în anul 1424 în or. Târgovişte, acordând un nou tarif vamal minim pentru negustorii din or. Braşov.

Către anul 1433, Ilie Vodă – domnitorul Moldovei – semnează un tratat de comerţ cu Ardealul, pe baza căruia au fost stabilite taxe vamale speciale.

Mai găsim în această perioadă şi o serie de tratate de comerţ încheiate în diverse epoci şi în cadrul cărora taxele vamale au fost reflectate într-un mod neclar sau vag .Un exemplu vădit este Tratatul de comerţ încheiat între Ştefan cel Tânăr, voievodul Moldovei, şi Sigismund, care prevede că negustorii sunt liberi să facă cumpărăturile lor în voievodatul Moldovei, dar trebuie să plătească taxele vamale obişnuite şi cele vechi. Tratatul de alianţă, de extrădare şi de comerţ din anul 1546 dintre Ilie, voievodul Moldovei şi Sigismund, prefera ca comercianţii să fie obligaţi să plătească drepturile vamale uzuale, iar Tratatul de Comerţ încheiat între P.Şchiopu, domnitorul Moldovei, şi Elisabeta, regina Angliei, prevedea că taxele vamale erau percepute după tarif vamal fix.

Aceste tratate conţineau definiţii ale regimului sau tarifului vamal, dar nu cum era organizată vama în această epocă. Deci, nu este clar: se arenda vama pe moşii, pe regiuni sau pe voievodate, precum şi faptul în ce mod se încasau taxele vamale – o parte în bani şi o parte în natură, sau exista o altă formă de plată.

Bibliografie:

1. FILITI,I. *Consideraţii generale despre vechea organizare fiscală a principatelor române pînă la Regulamentele Organice.* Bucureşti,1935.
2. MACOVEI, A. *Unificarea vamală între Moldova şi Ţara Românească.* Bucureşti, 1958.
3. GRIGORAŞ, N. *Dările personale din Ţara Românească şi Moldova şi dările în bani pentru turci la întemeierea statului şi pînă la reforma lui C.Mavrocordat,*
4. IORDACHESCU,V. *Evoluţia politicii şi a legislaţiei vamale a României de la 1408 pînă în 1886.* Bucureşti, 1934.
5. *Dicţionar de termeni uzuali în domeniul vamal juridic şi comercial.* F.TUDOR, Ioan TĂNASE, G.TĂNASE. Bucureşti: Editura didactică şi pedagogică. 2004.
6. http:// tip.customs.ro:7777/pls/postal/page/TIP_HOME_PAGE
7. MIHORDEA, V. *Arendarea vămilor şi a ocnelor în Ţarile Române.* Bucureşti,1958.